

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ФАКТОРИ ПРОГНОЗУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

У статті розкривається залежність динаміки валютних курсів євро/долар та євро/гривня. Аналізується рух курсу обміну з одночасним використанням різних інструментів технічного аналізу. Робиться прогноз щодо майбутньої зміни обмінного курсу.

Ключові слова: валютний курс, прогнозування валютного курсу, технічний аналіз, ковзні середні, стохастичний осцилятор.

В статье раскрывается зависимость динамики валютных курсов евро/доллар и евро/гривна. Анализируется движение курса обмена с одновременным использованием разных инструментов технического анализа. Делается прогноз относительно будущего изменения обменного курса.

Ключевые слова: валютный курс, прогнозирование валютного курса, технический анализ, скользящие средние, стохастический осциллятор.

This article is about relation in dynamics of currency rates euro/dollar and euro/hryvna. Currency rate changes are analyzed by simultaneous use of different instruments of technical analysis. Forecast concerning future exchange rate variation is made.

Key words: the rate of exchange, prognostication of rate of exchange, technical analysis, is sliding middle, stochastic oscillator.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів залежність країн одна від одної збільшується. В економічному сенсі це проявляється у вигляді двосторонніх потоків товарів та послуг, а також капіталів; створенні спільних підприємств та розробці генеральних інвестиційних програм; взаємному обміні та перейманні різноманітних методів та стилів управління економікою. В умовах руху до відкритості економіки глобалізаційні фактори призводять до чималої кореляції основних економічних показників різних країн. Існуюча залежність між курсом євро/долар та євро/гривня дозволяють побудований прогноз для пари EUR/USD переносити та адаптувати для курсу EUR/UAH. У той же час, ефективний прогноз – це комбінація не одного, а декількох методів прогнозування валютного курсу [1, с. 72].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика прогнозування валютного курсу з використанням інструментів технічного аналізу досліджується в більшій мірі в роботах західних дослідників. Зокрема, використання різних комбінацій технічних інструментів у прогнозуванні динаміки курсу обміну розглядається в роботах Бенсігнора П. [3], Гінзбурга А. [4], Демарка Т. [5], Акеліса С. [1] та інших. Створенням

гібридних систем прогнозування займалися Русинов В. [7], Балацький Є. [2] та інші автори. Серед вітчизняних дослідників вагомий внесок зробили Костіна Н., Калабана О. [6] та інші.

Однак застосування інструментів технічного аналізу в прогнозуванні валютного курсу практично не досліджувалося вітчизняними дослідниками. Гібридні системи прогнозування на основі поєднання різних складових технічних індикаторів є малодослідженою областю. Існування особливостей у використанні переваг технічного аналізу при адаптації інструментів для прогнозу курсу за участю національної валюти вимагають проведення більш ґрунтовного та повнішого дослідження, яке б дозволило проаналізувати динаміку валютного курсу та виявити закономірності його зміни.

Дослідження особливостей практичного використання гібридних методів аналізу динаміки обмінного курсу створюють умови для оптимального використання ресурсів у цілому. Краще розуміння зв'язку між обмінними курсами та застосування технічних інструментів сприяє побудові ефективного прогнозу на майбутнє.

Цілі статті постають у визначенні зв'язку між парами EUR/UAH та EUR/USD і застосування інструментів технічного аналізу для передбачення майбутньої динаміки курсу обміну, що

досягається за рахунок паралельного залучення декількох технічних індикаторів.

Для досягнення цієї мети автор пропонує поетапно розглянути коливання обмінного курсу євро/долар та виявити особливості в його зростанні чи падінні. Результати прогнозування цієї пари адаптуються та переносяться на курс обміну євро/гривня.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи кореляційний зв'язок між валютними парами EUR/UAH та EUR/USD, можна побачити, що він є значним (рис. 1).

До 1 червня 2008 р. кореляція між цими обмінними курсами перевищувала 95 %. Фіксоване значення USD/UAH на рівні 5,05 гривень за 1 дол США забезпечило високий ступінь функціонального зв'язку між парами євро/гривня та євро/долар.

Після проведення ревальвації в травні 2008 р., коли курс долар/гривня закріпився на новому рівні 4,85 гривень за 1 дол. США, залежність між EUR/UAH та EUR/USD дещо знизилася, хоча залишилася високою (коефіцієнт кореляції більше 80 %).

Рис. 1. Динаміка курсів EUR/UAH та EUR/USD [10]

Починаючи з листопада 2008 р., зв'язок між курсами євро/гривня та євро/долар суттєво порушився. У той же час динаміка та напрямок зміни кожної з валютних пар залишилися порівняними величинами. Зокрема, зростання євро в доларовому еквіваленті в період листопад-грудень 2008 р. забезпечило відповідне зростання для євро/гривня. Темпи зміни для EUR/UAH були значно вищими, ніж для EUR/USD, що можна пояснити швидким зростанням курсу долар/гривня на міжбанківському ринку в цей період. Девальвація пари євро/долар у період січень-квітень 2009 р. забезпечила деяке падіння обмінного курсу євро/гривня. Темп зниження для EUR/UAH був вищим, ніж для EUR/USD, оскільки корекція після зростання щодо пари долар/гривня створила підґрунтя для укріплення національної валюти в євровому еквіваленті.

Наведений аналіз вказує, що в період невизначеності та важкої прогнозованості національних показників для виявлення динаміки валютних курсів можна використовувати пару євро/долар, де склалася достатньо дієва система публікації основних макроекономічних показників та використання

такої інформації з метою прогнозування динаміки обмінного курсу.

Для визначення конкретного прогнозного значення щодо пари EUR/UAH використовується відома формула:

$$\text{EUR/UAH} = \text{EUR/USD} \div \text{UAH/USD}, \quad (1)$$

де EUR/USD – прогнозне значення для європейської валюти в доларовому еквіваленті, USD/UAH – прогноз для пари долар/гривня [8, с. 73].

З графіка (рис. 2) видно, що протягом першого півріччя валютна пара євро/долар переважно зростала. Для аналізу динаміки обмінного курсу використовуються інструменти технічного аналізу. Зокрема, ковзна середні з різним періодом згладжування та стохастичний осцилятор, який співставляє поточну ціну з цінами за вибраний період часу. Індикатор представлений двома лініями. Головна лінія називається %K (пунктир). Друга лінія %D – це ковзна середня лінії %K [5, с. 101].

Починаючи з лютого 2008 р. спостерігається зростання курсу EUR/USD. Технічні індикатори в цей час вказують на потенційне зростання.

Рис. 2. Динаміка валютної пари євро/долар на недільному графіку [11]

Зокрема, ціна активу знаходиться вище довгострокової лінії підтримки – 55-денної ковзної середньої. Сигналом для майбутнього зростання є перетин на графіку ковзною середньою меншого періоду (5-денна) кривої більшого періоду (14-денна). Фактично це значить, що зростання обмінного курсу протягом п'яти останніх днів відбувалося більш швидкими темпами, ніж протягом останніх 14 днів. У технічному аналізі це вважається попередньою ознакою ринку биків.

На стохастичному осциляторі в нижній частині графіку крива %K перетинає лінію %D вгору, що вказує на потенційне зростання валютного курсу. Таким чином, у лютому-березні 2008 р. пара EUR/USD зросла з рівня 1,4660 до 1,5995 доларів за 1 євро, тобто на 13,35 центів або на 9%. Додаткові підтвердження подальшого зростання обмінного курсу дає графічний свічний аналіз. Зокрема, практично усі

свічки є білими з короткими тінями, що є сильною ознакою позитивного тренду [3, с. 92].

Перші ознаки послаблення тенденції зростання стала зупинка обмінного курсу EUR/USD на рівні 1,58-1,59 доларів за 1 євро та зниження темпів зростання в середині березня 2008 р. Консолідація у вузькому ціновому діапазоні може означати або наступне продовження тренду після короткої зупинки, або зміну існуючої тенденції. У даному випадку практично досягнутий рівень для пари євро/долар – 1,6 – є історичним, тому з великою ймовірністю можна було очікувати глибокої корекції та повторного тестування нового максимуму [4, с. 211]. З рис. 1 можна побачити інші ознаки можливої зміни тенденції. Так, наближення 5-денної ковзної середньої та 14-денної вказують на зниження темпів зростання та збільшення рівня короткострокової волатильності. Чергування чорних та білих

свічок з довгими тінями є ознакою невизначеності інвесторів та очікування додаткових аргументів для прийняття рішень.

Стохастик протягом березня-червня 2008 р. дав два протилежні сигнали. У середині березня перетин донизу головною лінією %K своєї ковзної середньої %D вказував на потенційне падіння курсу євро/долар. На графіку зниження пари EUR/USD з 1,5995 до 1,5400, на 3,86 %, можна вважати корекцією після зростаючої хвилі, яка панувала в лютому-березні 2008 р. Сигнал на зростання від 11 травня забезпечив зростання валютного курсу з рівня 1,5400 до свого попереднього значення. Друге тестування історичного максимуму (рівня 1,6 дол США за 1 євро) відбулося в липні 2008 р. Неможливість закріпитися на новому рівні створило підґрунтя для глибокої корекції валютного курсу.

Перший сигнал для подальшого зниження валютного курсу був отриманий 20 липня 2008 р. на графіку стохастика, де 3-періодна крива перетнула донизу 5-періодну криву. Перетин донизу ковзною середньою з меншим періодом (5-денна) кривої з більшим періодом (14-денна) дає чіткий сигнал на зниження валютного курсу в подальшому. Фактично це значить, що темпи падіння курсу обміну протягом останніх 5 днів виявилися більшими, ніж протягом попередніх 14 днів. У даному випадку стохастичний осцилятор за рахунок технології згладжування дав сигнал на падіння швидше, ніж система з ковзних середніх на графіку.

Наприкінці липня було отримано ще декілька ознак, що вказували на потенційне падіння курсу EUR/USD. Зокрема, свічковий аналіз дає підстави для негативного прогнозу щодо вартості євро в доларовому еквіваленті. Усі свічки, що з'явилися в кінці липня та на початку серпня 2008 р., були чорними з довгим тілом та короткими тінями, що є сильним медвежим фактором для пари EUR/USD. Технічний пробій у серпні 2008 р. потужного рівня підтримки, що встановився на позначці 1,5200 (локальні мінімуми), є підтвердженням продовження низхідного тренду. Другий технічний прорив (пізніше в серпні 2008 р.), коли ціна активу опустилася нижче 55-денної ковзної середньої, вказує на зміну тренду принаймні в середньостроковій перспективі.

Після досягнення значення 1,4200 доларів за 1 євро наприкінці серпня 2008 р. почалася корекція у напрямку зростання євро до рівня 1,4900. Особливістю є неможливість закріпитися вище сильного рівня опору (55-денної ковзної середньої), що дало підстави для очікування більш глибокого падіння в майбутньому.

Нездатність ринку до зростання та відновлення позицій долларом проти євро за 1 неділю (проти 3 неділей попереднього зростання) є важливою ознакою того, що на ринку відбулася лише корекція, а не розворот тренду.

Технічний пробій у вересні 2009 р. важливої області підтримки на рівні 1,3900 (локальний

мінімум від 7 вересня 2008 р.) забезпечив подальше падіння пари EUR/USD до рівня 1,2500 доларів за 1 євро. Стохастичний індикатор у цей період також подає сигнал на зниження курсу євро/долар (перетин ковзних середніх).

Таким чином, за липень-вересень 2008 р. відбулося падіння вартості європейської валюти з позначки 1,5995 до нового мінімуму 1,2500. Падіння на 28 % за короткий проміжок часу вказує на негативні тенденції в секторі економіки ЄС. Якщо брати до уваги фундаментальні фактори, то в цей час було оголошено про банкрутство потужних фінансових компаній та згорання інвестиційних програм. Банківський сектор зазнав значних збитків. Перевищення інфляції вище цільового рівня на 2 %, історичне зростання безробіття, падіння рівня виробництва в провідних європейських країнах забезпечило умови для тимчасового укріплення вартості євро в доларовому еквіваленті.

Період вересня-грудня 2008 р. став часом невизначеності для основних учасників ринку міжнародної валюти. Технічні індикатори не дають чітких сигналів до подальшого зростання або зниження вартості європейської валюти. Рух валютної пари EUR/USD у вузькому коридорі (1,2500-1,2800) є ознакою зменшення обсягу торгівлі на міжнародному валютному ринку, що, з одного боку, призвело до зниження рівня волатильності, а з іншого, стало ознакою слабкості світової фінансової системи.

Перша спроба технічного пробію вгору виникла на початку листопада 2008 р., коли ціна активу піднялася вище рівня опору 1,2780. Закриття цієї свічки нижче вказаного значення стало свідченням хибного пробію. Стохастик також подав сигнал до зростання європейської валюти. Хоча по своїй суті він виявився вірним, але в даному випадку цей індикатор спрацював передчасно.

У середині листопада повторний технічний пробій цінового значення 1,2780 з великим об'ємом операцій на валютному ринку забезпечив зростання EUR/USD у короткостроковій перспективі. Максимум був досягнутий у середині грудня 2008 р. на рівні 1,4700. За цей час ринок зріс на 1920 пунктів, або 11 %. Таким чином, тимчасове зростання виявилось лише корекцією на валютному ринку. Даний випадок дає зрозуміти мінуси використання технічних індикаторів. Зокрема, стохастичний осцилятор вказав на зростання вартості євро в доларовому еквіваленті передчасно. Перетин ковзних середніх на графіку відбувся надто пізно і втратив практичну цінність для побудови прогнозу. Додатковим підтвердженням існуючого ринку биків є швидкозростаючий тренд, який складається лише з білих свічок (ознака зростаючого ринку [1, с. 45]).

Досягнення ціною активу важливого рівня опору (1,4700) зі сторони 55-денної ковзної середньої, зменшення темпів зростання європейської

валюти, поява великих верхніх тіней у недільних свічок, закруглення 5-денної ковзної середньої є ознаками потенційного низхідного тренду.

Технічний пробій донизу наприкінці грудня 2008 р. рівня 1,3850, сигнал стохастика на продаж для європейської валюти (перетин кривою з меншим періодом лінії з більшим періодом) забезпечили подальше падіння пари EUR/USD.

Середні ковзні середні дали сигнал на зниження ціни активу занадто пізно. Високий ступінь волатильності (відсутність направлено руху ціни [4, с. 202]) створює несприятливі умови для застосування згладжуючих кривих. Найбільша ефективність цього технічного інструменту проявляється під час направлено зростання або падіння обмінного курсу.

Додатковим підтвердженням встановлення короткострокового низхідного тренду є послідовність чорних свічок та закриття кожної наступної свічки нижче від попередньої.

Січень-лютий 2009 р. стали періодом консолідації для пари EUR/USD. Відсутність направлено руху, чергування чорних та білих свічок з великими тінями, невеликий об'єм проведених операцій учасниками валютних відносин є свідченням невизначеності інвесторів та очікування додаткової інформації для прийняття рішення про відкриття валютної позиції.

Тестування 1 квітня 2009 р. локального мінімуму, що встановився на рівні 1,2515 доларів за 1 євро, закінчилося розворотом тренду в напрямку зростання вартості євро. Особливістю цього зростання став ранній сигнал від стохастичного осцилятора (середина лютого 2009 р.) на потенційне підвищення вартості євро (перетин догори 3-періодною кривою 5-періодної). Перетин 5-денної ковзної середньої та 14-денної кривої не дали вчасного сигналу на зростання, що є наслідком високого ступеня волатильності.

Технічний пробій першої лінії опору на рівні 1,2780 та другої лінії опору на рівні 1,3050 вказують на тимчасову активізацію ринку біків. Біла недільна свічка, яка почала формуватися 15 березня 2009 р., має широке біле тіло та короткі тіні. Відомий американський дослідник Томас Демарк називає таку свічку широкодіапазонною та звертає увагу на її вагоме значення для виявлення напрямку тренду [5, с. 169].

Після досягнення максимуму на рівні 1,3740 (середина березня 2009 р.) курс обміну EUR/USD стабілізувався в коридорі 1,3100-1,3700. Невизначеність у динаміці валютного курсу та значна волатильність вказують на очікування основними учасниками валютного ринку додаткової інформації, яка дозволить прийняти більш виважене рішення.

Наведений аналіз дозволяє сформулювати умови, які будуть сприяти побудові правильного прогнозного значення для пари євро/долар. Зокрема, перетин донизу 3-періодною кривою 5-періодної на осциляторному графіку вказує потенціал падаючого ринку для євро. Ковзні

середні не дають однозначного сигналу для прийняття рішення про зростання або падіння EUR/USD. У разі технічного пробію рівня підтримки 1,3100 та зниження ціни активу нижче можна очікувати зниження вартості євро до значення попереднього локального мінімуму – 1,2515. Якщо валютна пара перевищить значення 1,3700, що є лінією опору, то в короткостроковому періоді можливо побачити зростання до значення 1,4100 (середньостроковий рівень опору від 55-денної ковзної середньої).

Враховуючи, що попередні локальні максимуми поступово знижувалися в часі (перший максимум – 1,6000, другий – 1,46850, третій – 1,3700), технічні інструменти з більшою ймовірністю вказують на потенційне падіння вартості європейської валюти в доларовому еквіваленті.

Для України цей прогноз має важливе значення. У разі падіння курсу EUR/USD відбудеться зниження пари EUR/UAH (за умови стабільного USD/UAH), що позитивно вплине на стабілізацію ситуації у валютному секторі та створить передумови для середньострокової тенденції до повернення довіри до вітчизняного банківського сектору. У разі зростання пари EUR/USD відомий конкретний рівень курсу – 1,3700, на якому варто зосередитися НБУ для проведення потенційної інтервенції на національному ринку валюти.

Таким чином, глобалізація та інтеграційні процеси на ринку міжнародного капіталу створюють передумови до зростання залежності економіки однієї країни від іншої. У той же час, існуюча взаємопов'язаність дозволяє знайти шляхи більш ефективного управління економічними процесами всередині держави. Високий ступінь кореляції між парами євро/долар та євро/гривня забезпечує ефективне використання валютних резервів в Україні та краще розуміння процесів, що відбуваються на міжнародному валютному ринку.

Валютний курс одночасно здатен бути як важливим стабілізуючим засобом Національного банку та уряду нашої держави, такі, навпаки, дизінтегруючим інструментом, що в змозі поглибити економічну кризу та погіршити умови відновлення економічної системи. Соціально-економічний розвиток у наш час має враховувати особливості валютної політики та ситуацію у валютному секторі. Ефективне прогнозування курсу обміну та практичне використання здобутих результатів створюють підґрунтя для кращого та швидшого подолання наслідків економічного спаду.

Висновки. 1. У період невизначеності на валютному ринку України для прогнозування курсу євро/гривня та долар/гривня можна використовувати аналіз динаміки валютної пари євро/долар. Прогноз щодо курсу EUR/USD може бути адаптований до українських реалій, враховуючи високий ступінь кореляції в зміні EUR/USD та EUR/UAH.

2. Застосування ковзних середніх дає можливість отримати важливі сигнали для подальшого

прогнозу щодо зростання чи падіння валютного курсу. Ефективність інструменту зростає під час направленої тренду та зменшується при високому рівні волатильності на валютному ринку.

3. Стохастичний осцилятор дає можливість отримати ранні сигнали розвороту тренду та спрогнозувати майбутню динаміку обмінного курсу. Проведене дослідження вказує на те, що на волатильному ринку збільшується ймовірність отримання хибного сигналу. Для підвищення якості прогнозу цей технічний індикатор краще використовувати в поєднанні з іншими інструментами технічного або фундаментального аналізу.

4. Комбіноване використання ковзних середніх та осцилятора стохастик, яке доповнюється технічними пробоями та свічним аналізом, забезпечує побудову достовірного прогнозу та зменшує ймовірність передчасного прийняття рішення стосовно майбутньої динаміки обмінного курсу.

5. Проведений аналіз вказує на особливості в прогнозуванні за допомогою технічних інструментів. Зокрема, існують проміжки часу, коли прогноз неможливо зробити за допомогою технічного

аналізу. У таких випадках слід дочекатися додаткових чинників, що впливають на курс обміну. Ознаки області невизначеності зазвичай такі: перебування ціни активу у відносно вузькому коридорі, зближення ковзних середніх, низький рівень об'єму торгів тощо.

6. Дослідження показало, що пара EUR/USD має тенденцію до зниження в середньостроковому періоді. Для України це означає потенційне падіння курсу EUR/UAH. Виважене використання цієї інформації дозволить НБУ швидше стабілізувати ситуацію у валютному секторі та зберегти обмежені валютні резерви.

7. Значне переймання провідних підприємств, населення, банків у майбутній динаміці валютних показників робить обмінний курс важливим інструментом у збалансованому соціально-економічному розвитку нашої держави в середньостроковій перспективі. Акцентуація уваги на ефективному прийнятті рішень та використанні результатів прогнозування курсу обміну створюють підґрунтя для швидшого відновлення економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акеліс С.Б. Технический анализ от А до Я. – М.: Книга, 1999. – 278 с.
2. Балацкий Е. Новые инструментальные императивы в моделировании валютных курсов // Вестник Московского университета. – 2003. – № 5. – С. 19-38.
3. Бенсигнор П.Н. Новое мышление в техническом анализе. – М.: Блумберг, 2004. – 299 с.
4. Гинзбург А.И., Михайко М.В. Рынки валют и ценных бумаг. – Санкт-Петербург: Питер, 2005. – 342 с.
5. Демарк Т. Технический анализ: новая наука. – М.: Аналитика, 2001. – 194 с.
6. Калабана О. Вплив динаміки євро на макроекономічні показники країн Східної Європи // Вісник НБУ. – 2003. – № 12. – С. 54-57.
7. Русинов В.Н. Финансовый рынок. Инструменты и методы прогнозирования. – М.: Альпина Паблишер, 2000. – 216 с.
8. Юрченко І. Детермінанти валютно-курсової політики України // Банківська справа. – 2004. – № 4. – С. 72-78.
9. Офіційний сайт Держкомстату. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Офіційний сайт НБУ. – <http://www.bank.gov.ua>.
11. Сайт Forex. – <http://www.dailyfx.com>.
12. Український фінансовий сервер. – <http://www.ufs.com.ua>.

Рецензенти: Казарезов А.Я., д.т.н., професор,
Верланов Ю.Ю., к.е.н., професор

© Довгань О.В., 2009

Надійшла до редколегії 06.04.2009 р.